

MAKTAB YOSHIDAGI O'SMIRLARNING INTELEKTUAL RIVOJLANISHI

Yo'ldiyev Davron Rustamjon O'g'li

*O'zMu Ijtimoiy fanlar fakulteti Psixologiya [faoliyat turlari bo'yicha]
yo'nalishi 2-bosqich magistranti*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o'smirlarning aqily va intellektual rivojlanish xususiyatlari hamda rivojlanishga tasir etuvchi omillar xorijiy va o'zbekistonning malakali psixologlari tomonidan nazriy yondoshuv asosida tushuntirib berilgan*

Kalit so'zlar: *O'smir, intilekt, komunikativ, diqqat, tassavur nutq, muloqot, o'z-o'zini anglash, taffakur, idrok, mantiqiy va mexanik xotira*

Annotation: In this article, the factors influencing the mental and intellectual development of adolescents are explained by qualified psychologists from abroad and Uzbekistan based on atheoretical approach

Keywords: Teenager, communicative, attention, imagination, speech, communication, self awareness, thinking, perception, logical and mechanical memory

O'smirlik 10-11 yoshlardan 14-15 yoshlargacha bo'lgan davrni tashqil etadi. Aksariyat o'quvchilarda o'smirlik yoshiga o'tish, asosan, 5-sinflardan boshlanadi. «Endi o'smir bola emas, biroq katta xam emas» - ayni shu ta'rif o'smirlik davrining muhim harakterini bildiradi. Bu yoshda o'smir rivojida keskin o'zgarishlar ro'y bera boshlaydi. Bu o'zgarishlar fiziologik hamda psixologik o'zgarishlardir. Fiziologik o'zgarish jinsiy yetilishning boshlanishi va bu bilan bog'liq ravishda tanadagi barcha azolarning mukammal rivojlanishi va o'sishi, xujayra va organizm cho'zilmalarining qaytadan shakllana boshlashidir. Organizmdagi o'zgarishlar bevosita o'smir endokrin sistemasining o'zgarishlari bilan bog'liqdir. Bu davrda ichki sekresiya bezlaridan biri gipofez bezining funktsiyasi faollashadi. Uning faoliyati organizm to'qimalarining o'sishi va muhim ichki sekresiya bezlarining (qalqonsimon bez, buyrak o'sishi jinsiy bezlar) ishlashini kuchaytaradi Natijada bo'y o'sishi tezlashadi, jinsiy balog'atga yetish (jinsiy organlarning rivojlanishi, ikkilamchi jinsiy bezlarning paydo bulishi amalga oshadi. O'smirlar o'zlarini kattalardek tutishga harakat qiladilar. Ular o'zlarining layoqat, qobiliyat va imkoniyatlarini ma'lum darajada urtoqlari va o'qituvchilariga ko'rsatishga intiladilar Bu holatni oddiy kuzatish yuli bilan ham osongina ko'rish mumkin. O'smirlik yoshiga xos bo'lgan psixologik xususiyatlarni o'rgana turib, o'smirlar shaxsining shakllanib, rivojlanib, kamolotga erishish yo'llarini va unga tasir etadigan biologik va ijtimoiy omillarning bevosita ta'sirini tushunish mumkin. Bu davrda o'smir baxtli bolalik bilan xayrlashgan. Lekin kattalar hayotida hali o'z o'rinni topa olmagan holatda bo'ladi o'smirlik davri «o'tish davri», «Krizis davr», «qiyin davr» kabi nomlarni olgan psixologik ko'rinishlari bilan xarakterlanadi. Chunki, bu yoshdagi o'smirlarning xatti-harakatida muqobil, yangi sharoitlarda o'z o'rnini topa olmaganligidan psixik portlash hollari ham kuzatiladi. o'z davrida L.S.Vilikiy bunday holatni psixik rivojlanish krizis deb nomlagan

o'smirlik yoshida ularning xulq-atvoriga xos bo'lgan alohida xususiyatlari jinsiy yetilishning boshlanishi bilan izohlab bo'lmaydi. Jinsiy yetilish o'smir xulq-atvoriga asosiy biologik omil sifatida ta'sir ko'rsatib, bu ta'sir bevosita emas, balki ko'proq bilvositadir. O'smirlik davriga ko'proq so'zga kirmaslik, o'jarlik, tajanglik, o'z kamchiliklarini tan olmaslik, urushqoqlik kabi xususiyatlar xos. Kattalarga nisbatan yovuz munosabatning paydo bo'linsh, noxush xulq-atvor alomatlari jinsiy stilyash tufayli paydo bo'ladigan belgilar bo'lmay, balki ular bilvosita ta'sir ko'rsatadigan, o'smir yashaydigan ijtimoiy shart-sharoitlar asosida orqali: uning tengdoshlari, turli jamoalardagi mavqeyi tufayli, kattalar bilan munosabati, maktab va oilasidagi munosabatlari sababli yuzaga keladigan xarakter belgilaridir. Mana shu ijtimoiy sharoitlarni o'zgartirish yo'li bilan umirlarning xulq-atvoriga to'g'riuan-to'g'ri ta'sir ko'rsatish mumkin. o'smirlar nihoyatda taqlidchan bo'lib, ularda hali aniq bir fikr, dunyoqarash shakllanmagan bo'ladi, Ular tashqi ta'sirlarga va hissiyotlarga juda beriluvchan bo'ladilar. Shuningdek, ularga mardlik, jasurlik, tantiqlik ham xosdir. Tashqi ta'sirlarga beriluvchanlik o'smirda shaxsiy fikrni yuzaga keliishsh sabab bo'ladi, lekin bu shaxsiy fikr aksariyat hollarda asoslanmagan bo'ladi. Shuning uchun ham ular otalariing, atrofdagi kattalarning, shuningdek, ustozlarniig to'g'ri yo'lni ko'rsatashlariga qaramay, o'z fikrlarini o'tkazishga harakat qiladilar. Juda ko'p o'smirlar bu davrda chekish hamda spirtli ichimliklarga qiziqib qoladilar. Shuningdek, chekuvchi, ichuvchi singari yangi rollarda o'zini qulay his qiladi. Bunday holatlarga o'tgan o'smir juda tashvishga to'shadi va unda krizis holati yuzaga keladi. Bu krizis o'smirin! ma'naviy o'sish, shuningdek psixikasida o'zgarishlar bilan ham bog'liqdir. Bu davrda bolaning ijtimoiy o'zgaradi, o'znniig yaqiilari, do'stlari, tengdoshlari bilan munosabatlar yuzaga keladi. Lekin o'zgarish uning ichki dunyosida yuzaga keladi. Ko'pgina o'smirlarda o'zidan qon iqmaslik holati kuuzatiladi. Shuningdek, o'zi haqidagi mavjud fikrlarining bugun unda sodir bo'layotgan o'zgarishlarga noto'g'ri yondoshish o'smirni asabiylashvishga olib keladi. Bu esa o'smirda o'zi haqida salbiy fikr yuzaga kelshish mumkin ba'zi o'smirlarii nima uchun atrrfdagilar, kattalar shunngdek ota onasiga qarshi chiqayotganligini tashvishga soladi, Bu holat ularni ichidai asabiylashshlariga sabab bo'ladi va bu o'smirlik davri krizisi deyiladi O'smirlik davrida yetakchi faoliyat — bu o'qish, muloqot hamda mexnat faoliyatidir o'smirlik davri muloqrtinigshg asosiy vazifasi ~ bu do'stlik, o'rtoqlikdagi elementar normalarini aniqlash va egallashdir. o'smirlar muloqotining asosiy xususiyati shundan iboratki, u to'la o'rtoqlik kodeksiga bo'ysunadi. O'smirlarning ota-onasi, kattalar bilan qiladigan muloqoti ularni katta bo'lganlik hissi asosida tuzilgan bo'ladi, Ular kattalar tomonidan haq-huquqlarini cheklsinlariga, qarshilik va erkinliklariga qarshi chiqishlariga yo'l qo'ymaydilar Lekin shunga qaramasdan. u muloqotda kattalarning qo'llab-quvvatlashlariga ehtiyoj sezadilar. Birgalikdagi faoliyat o'smirda kattalarii yaxshiroq tushunishlari uchun yordam beradi o'smir o'zida bo'layotgan o'zgarishlar, uni tashvishga solayotgan muammolar haqida kattalar bilan bo'lishishga katta ehtiyoj sezadi, yoki buni hech qachon birinchi bo'lib boshlamaydi. o'smir o'ziga nisbatan yosh bolalardek qilinadigan muomala-munosabatiga qattiq norozilik bildiradi. o'smirlar muloqoti nihoyatda o'zgaruvchamligi bilan xarakterlanadi o'smirlik

davriga kimningdir xatti-harakatini imitatsiya qilish xosdir. Ko'pincha ular o'zlariga tanish va yoqadigan kattalarning xatti-harakatlariga imitatsiya, taqlidchanlik qiladilar. Qayd etib o'tilgan holatlar, albatta. kattalarning ham muloqot va munosabatida mavjud, lekin ular kattalarnikidan o'z emosionalligi bilan farqlanadi, Tengdoshlari. shuningdek, siifdoshlari guruhida o'smir o'zining kelishuvchanlik xususiyati bilan namoyon bo'ladi o'smir o'z guruhiga bog'liq bo'lgan holda guruhini umumiy fikriga qo'shilishiga va uning qarorini doimo bajarishga tayyor bo'ladi. Guruh ko'pincha o'smirda «Biz» xissining shakllanishiga yordam beradi va uning ichki holatini mustahkamlaydi. o'smir yoshidagi bola uchun do'st tanlash juda katta ahamiyatga ega. o'smirlik davrida do'st juda qadimli hisoblanadi. Do'stlar doimiy ravishda ruhan, qalban yaqin bo'lishga ehtiyoj sezadilar. Bu ehtiyoj o'smir do'stlarning hol-ahvol so'rashishi va ko'rishishlarida (qo'l berib, quchoq ochib ko'rishish) birga o'tirish va birga yurishga harakat qilishlarida ko'rinadi. Ko'pgina ana shunday juda yaqin munosabatlar, o'smirlarning shaxs bo'lib shakllanishiga hamkorlikdagi harakatlarining izi inson qalbida va xotirasida bir umrga saqlanib qoladi. O'smirlar kattalarning ularga bildiradigan ishonchlariga katta ehtiyoj sezadilar. Kattalarning o'smir yoshdagilarga ta'sir ko'rsatishi. tarbiya berishi uchun eng qulay sharoit - bu umumiy mehnat bilan shug'ullanishidir Agar kichik yoshdagi bolalar yordamchi bo'lish rollaridan qoniqsalar. o'smirlar, ayniqsa katta o'smirlar kattalar bilan teng ravishda faoliyat ko'rsatayotganlaridan. lozim bo'lganda ularning o'sishlariga ham ishlay olishlaridan qoniqadilar. Kattalar o'smirlar bilan do'stona uni to'la tushunadigan va aql bilan rahbarlik qilsalar, bunga o'smirlar ijobiy qaraydilar, Lekin bu rahbarlik kattalar xohish-istagi ustunligida kechsa, unday holda ular to'la qarshilik ko'rsatadilar. Bu qarshilik ko'pincha salbiy natijalarga, ba'zan depressiya holatni ham yuzaga keltirishi mumkin Bu holat ko'pincha ota-onalari avtoritar munosabatda bo'luvchi oilalarda uchraydi, Bunday oilalarda tarbiyalanayotgan o'smirlar xayotida mustaqil holda xarakat qilishlari, o'z rejalarini amalga oshirishlari, qiyin masuliyatining o'z zimmlariga olishlari birmuncha qiyinroq. Ular ko'pincha intellektual xarakterdagi muammolarni xam qiyinchilik bilan yengadilar o'smirlik davrida bolalarning atrofda odamlar bilak shaxsiy va ish yuzasidan bo'ladigan munosabatlardagi mavqeyi o'zgaradi. Endi o'smirlar o'yin hamda damga kamroq vaqtlarini ajratgan holda ko'proq jiddiy ishlar bilan shug'ullana boshlaydilar va ularda bilish jarayonlari jadal rivojlana boshlaydi o'qish o'smirlar hayotida katta o'rinni egallaydi. o'smirlar o'qishidagi asosiy motiv: bu ularning ulg'ayayotganlikligini his ettiradigan, anglatadigan ulg'ayishga tayyorlanishlaridir. Ular uchun mashg'ulotlarning mustaqil shakli yoqadi. Boshqa davr bolalariga nisbatan o'smirlarning fanlarni muvaffaqiyatli o'zlastirishlari. qiziqishlarining ortirishi o'qituvchining o'quv materialni tushuntira olish mahoratiga bog'liq. Bilim o'rganish ehtiyojlari asosida asta-sekinlik bilan o'quv fanlariga nisbatan qat'iy ijobiy munosabat shakllanadi. Bu davrda o'qishning yangi mashqlari rolga keladi. Bu motivlar o'smirning Hayotiy rejalar kelajak kasbi va idealari bilan bog'liq bo'ladi. Aynan o'smirlik davridan boshlab, bolalar hayotiy ilmiy, badiiy bilimlarni kengaytirishda alohida ehtiyoj sezadilar va bunga harakat qiladilar, Bilimli tengdoshlari orasida xurmatga sazovor bo'ladi. Bilim

o'smirlarga alohida bir quvonch bag'ishlaydi va uniig tafakkur qilish layoqatini rivojlantiradi, o'smirlarniig o'quv materiallrini faqat mexanik xotiraga asoslanishlari xalaqit berishlari mumkin. Bu davrda o'quvchilarga beriladigan o'quv materialarining hajmi katta bo'lgani uchun ham uni eslab qolingan bir necha marta takrorlash yo'li bilan o'zlashtirishi qiyin. Buning uchun o'quvchi o'quv materialining mazmunini tahlil qilishi. Undagi mantiqiy tuzilishni bilishi muhim. Bu davrda bolalariing idroki, diqqati va tasavvurlari o'zgaradi, Lekin bu o'zgarish bolaning o'ziga va atrofdagilarga sezilmagan holda kechadi. Shu bilan birga bu davrda bolaning xotirasi, nutqi. tafakkuri ham jadal rivojlaiadi Bu o'zgarishlar atrofdagilarga sezilarli darajada bo'ladi. o'smirlik davrida bolani anglashi va o'z-o'zini aldash darajagi kengayadi va unda boshqa odamlar. olam haqidagi bilimlari chuqurlashadi, o'yin faoliyati asta-sekin kamayib, yangi faoliyatlar yuzaga kela boshlaydi. Psixik rivojlanishning yangi bosqichi boshlanadi. o'smirlik davrida o'z faoliyatiki nazorat etish rivojlana boshlaydi va o'zini-o'zi boshqarishga intilishi kuchayadi. Bir so'z» bilan aytganda o'smirlik davri psixik rivojlanishda keskin burilish davri hisoblanadi. O'smirlik davrida nutqning rivojlanishi bir tomondan so'z boyligini oshishi hisobiga bo'lsa, ikkinchi tomondan tabiat va jamiyatdagi narsa voqea va hodisalarning mazmun mohiyatini anglashlari hisobiga bo'ladi. Bu davrda o'smir til yordamida atrof-borliqni aks ettirishi bilan bir qatorda inson dunyoqarashini ham belgilab berish mumkinligini his qila boshlandi Aynan o'smirlik davridan boshlab, inson aynan nutq bilish jarayonlarining rivojlanishini belgilab berishini tushuna boshlaydi o'smirni ko'pincha muomalada so'zlarni ishlatish qoidllari - «Qanday qilib to'g'ri yozish kerak?», «Qanday qilib yaxshiroq aytish mumkni?» kabi savollar juda qiziqtiradi. o'smirlar maktabdaga o'qituvchilar. kattalar ota-onalar nutqidagi kamchiliklarga kitob, gazeta radio va telivideniya diktorlari xatolariga tez e'tibor beradilar. Bu holat o'smirning bir tomondan o'z nutqini nazorat qilishni o'rgatsa, ikkinchi tomondai kattalar ham nutq, qoidalarini buzishi mumkinligini bilishadi va o'zida mavjud xatoliklarni birmuncha barham toptirishlariga olib keladi. O'smir so'zlarning kelib chiqish tarixga, ularniig aniq mazmuni va mohiyatiga juda qiziqadi. U endi o'z nutqida yosh bola singari emas, balki katta odamlardan so'zlarni tanlashga harakat qiladi. Nutq madaniyatnii egallash borasida o'smir uchui o'qituvchi, albatta, namuna bo'lishi shartdir. Aynan maktab ta'limi o'smir bilshi jarayonlarini rivojlanish yo'nalishi sifat jihatidan o'zgarishdi asosiy omil bo'lib xizmat qiladi. Bilish jarayonlarining rivojlanishida nutq ham oshadi, ham yozma mavjud bo'lishi bilan ham kuchli vosita xisoblamadi. Maktabdagi o'quv jarayonlarining to'g'ri tashkil etiliishi va amalga oshirilishi bilan o'smir nutqining to'g'ri rivojlanishiga sharoit yaratiladi. Nutqni o'zlashtirishga harakat bu o'smirning muomula, bilish va ijodiy faoliyatga kirishish ehtiyoji va intilishi hisoblanadi. O'smirlik davrida o'qish va yozma monologik nutq jadal rivojlanadi. 5 sinfdan boshlab to 9-sinfgacha o'qish to'g'ri, tez va ifodali bo'lish darajasidan, yoddan ifodali, ta'sirli aytib bera olish darajasigacha ko'tariladn. Monologik nutq esa asardagi kichik bir parchani qayta so'zlab berishdan, mustaqil ravishda nutq va chiqishlar tayyorlash, og'zaki mulohaza yuritish, fikr bildirish va ularii asoslab berishgacha o'zgaradi. Yozma nutq ham yaxishlangan holda o'smirlar endi ularga berilgan erkin mavzu bo'yicha mustaqil holda

insho yoza oladilar, O'smirlarning nutqi to'la tafakkur bilan bog'liq holatida amalga oshiriladi. 5-6 sinflardagi o'quvchilar og'zaki va yozma matn uchun reja tuzib, unga amal qila oladilar. O'smirlik davrida nazariy tafakkur yuqori ahamiyatga ega bo'la boshlaydi. Chunki bu davrdagi o'quvchilar atrof-olamdagi bog'lanishlar mazmunini yuqori darajada bilishga harakat qiladilar. Bu davrda o'smirning bilishga bo'lgan qiziqishida progress sodir bo'ladi. Ilmiy nazariy bilimlarning egallab olinishi tafakkurning rivojlanishiga olib keladi. Buning ta'sirida isbot, dalillar bilan fikrlash qobiliyati rivojlanadi. Unda deduktiv xulosalar chiqarishga qobiliyat paydo bo'ladi. Maktabda o'qitiladigan fanlar o'smir uchun o'z taxminlarini yuzaga keltirish yoki tekshirish uchun sharoit bo'lib xizmat qiladi. J.Piajening ta'kidlashicha, «Ijtimoiy xayot uch narsaning ta'siri - til, mazmun, qoidalar asosida shakllantiriladi». Bu borada o'zlashtirilgan ijtimoiy munosabatlar o'z-o'zidan tafakkurini yangi imkoniyatlarini yaratadi. 11-12 yoshdan boshlab o'smir endi mantiqiy fikrlab xarakat qila boshlaydi. O'smir bu yoshda xuddi kattalar singari keng qamrovli taxlil etishni o'rgana boshlaydi. O'smir tafakkurning nazariy darajaga qanchalik tez ko'tarila olishi, o'kuv materiallarini tez va chuqur egallashi uning intellektini xam rivojlanishini belgilab beradi. O'smirlik davri yuqori darajadagi intellektual faollik bilan farqlanadi. Bu faollik o'ta kuzatuvchanlik xamda atrofdagilarga o'z layoqatlarini namoyish etish, shuningdek, ularga yuqori baxo olish extiyojining mavjudligi bilan belgilanadi o'smirning kattalarga beradigan savollri mazmunli, muloxazali va aynan o'sha masala doirasida bo'ladi. Bu yoshdagi bolalar turli-farazlarni keltira oladilar taxminiy fikr yuritib, tadqiqot o'tkaza oladilar xamda malum bir masala bo'yicha muqobil variantlarni taqqoslay oladilar. O'smir tafakkur ko'pincha umumlashtirishga moyil bo'ladi. Respublikamizning bozor iqtisodiy sharoitida utishda kishilardagi amaliy tafakkurning axamiyati oshmoqda. Amaliy tafakkur tizimiga kuyidagi akliy sifatlar qiradi tadbirkorlik, tejamkorlik, xisob-kitoblilik, yuzaga kelgan muammolarni tez yecha olishlash va boshqalar. Ko'rsatilgan barcha sifatlar mavjud bo'lgan taqdirdagina amaliy tafakkurini rivojlangan deb xisoblash mumkin. Bu sifatlarni 1-sinfdanoq rivojlantira borish nixoyatda muxim o'smirlik davrida ishbilarmonlik sifatini o'quvchilarning o'z-o'zini boshqarishni yulga kuyishi umumiy foydali tadbirkorlik ishlarida ishtirok etishi arqali rivojlantirish mumkin. Bu borada uquvchi ijrochi rovida emas balki boshqaruvchi, mustakil yo'l tanlovchi va| tadbirkorlik munosabatlarida o'zi ishtirokchi bo'lgan takdirdagi rivojlanish amalga oshishi mumkin. Bu yoshda tadbirkorlikni rivolantirishda ko'proq mustakillikning berilishi o'smir amaliy tafakkurining rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. o'smir yoshdagi bolalarda tejamkorlikni rivojlantirish aqlning boshka sifatlariga nisbatan osonroq kechadi, buni ko'proq ularning kiziktiradigan narsalarga mustakil ravishda xisob-kitob qilib borishga kullash orqali amalga oshirish mumkin o'smirlarda yuzaga kelgan muammolarni tez va operativ xolda yechish malakasini shakllatirish birmuncha qiyinrok kechadi. Albatta, bu bolaning temperamentiga xam boglab. Barcha o'smirlarni xam tez yullab, tez xarakat qilishga o'rgatish mushkul, yoki ularni biror muammo yuzaga kelishi bilan orkaga chyokinmay, zudlik bilan yechishning umumiy qoidalariga o'rgatib borish mumkin. O'smirlik davrida intellektning yuqori darajada rivojlangan bo'lishi qimmatli va obro'li xisoblanadi

O'smir shaxsida va uning bilishga kizikishidagi o'zgarishlar o'zaro boglik bo'ladi. Ixtiyoriy psixik jarayonlarning rivojlanishi o'smirdagi shakllanib kelayotgan shaxs mustakilligiga tayanadi, o'zining shaxsiy xususiyatlarini anglash va shakllantirish imkoniyatlari esa undagi tafakkuriy rivojlanishi bilan belgolanadi. O'smirlik davrida diqqat, xotira, ta'savvur to'la mustakillik kasb etib, endi ularni o'z ifodasiga ko'ra boshkara oladigan bo'ladi. Bu davrda kaysi yetakchi funktsiya (dikkvti, xotirami yoki ta'savvur ustunlik kilayotgani yakkol namoyon bo'lib, Xar bir o'smir o'zi uchun axamiyatlirok bo'lgan funktsiyani e'tiborga olish imkoniyatiga ega bo'ladi, O'shbu funktsiyalarning rivojlanish xususiyatlarini ko'rib chikamiz. Diqqat: Agar kichik maktab davrida ixtiyorsiz diqqat ustunlik kilsa, o'smirlik davrida bola o'z diqqatini o'zi boshkara oladi. Dars davamida intizomning bo'zilishi aksariyat xollarda ukuvchilar dikkatsizligidan emas, balki ijtimoiy sabablar bilan belgilanadi. O'smir o'z diqqatini to'la ravishda o'zi uchun axamiyatli bo'lgan va yuqori natajalarga erishishi mumkin bo'lgan faoliyatlarga karata oladi. O'smirni diqqati yaxshi boshqariladigan va nazorat etiladigan darajada rivojlangan bo'lishi mumkin. Bolaning rivojlanayotgan ixtiyoriy diqqati o'kituvchi tomonidan doimo ko'llab-kuvvatlanishi juda zarurdir. Pedagogik jarayonda ixtiyorsiz diqqatni ixtayoriy diqqat darajasiga ko'tgarish uchun bir kancha uslublar ishlab chikilgan, shuningdek, o'smirning dars jarayonida o'z tengdoshlari orasida o'zini ko'rsatashi uchun sharoitni yaratilishi xam o'smirdagi diqqatni ixtiyorsizlak ixtayoriga aylanishida zamin bo'lib xizmat qilishi mumkin. Lekin, o'smirlik davrida juda kattik charchash xolatlari xam bo'ladi, Aynan 13-14 xamda 16 yoshlarda charchash chiziga keskin ko'tariladi. Bunday xolatlarda o'smir atrofdagi narsa va vokealarga to'lik diqqatini qarata olmaydi, diqqatini ko'rnishlariga o'smirlik erishish va yo'qotish bo'yicha tula qarama-qarshi bo'lgan davr xisoblanadi.

XULOSA

O'smirlik davridagi bolalarda jadal rivojlanish kuzatiladi ham aqlan ham jismonan. Ular o'zlarini kata insonlar qatorida ko'rishni istaydilar. Lekin bu istak ko'p holarda qondirilmaydi sababi kattalar o'smirlarni tushunmasligi va ularga hadan ortiq taqiq qo'yish hisoblanadi. O'smirlar o'zlari mustaqil bo'lishga intiladilar. Ota –onalar bunday hollarda farzandlarini to'g'ri tushunishlari va ullarga erkinlik berishlari va birgalikda umumiy mehnatlarni bajarishlari lozim

FOYDALANILGAN ADABYOTLAR :

1. O'z-o'zini anglash va shaxsni himoya mehanizimlari/Samara/Ed Bahrax uyi, 2003-y
2. Smirnova ,N.L Aql-idrokning ijtimoiy – vakillari/N.L. Smirnova Psixologik jurnal – 1994-y
3. Taraqiyot psixologiyasi va diffirentsial psixologiya/Z.T. Nishonova. N.G'.Kamilova N.I. Xalilova .D.U.Abdullayeva. Toshkent-2020-y
4. Yosh davrlari va pedagogik psixologiya G.Baykunsova. G.Ziyoviddinova. Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti darslik Toshkent 2020-y